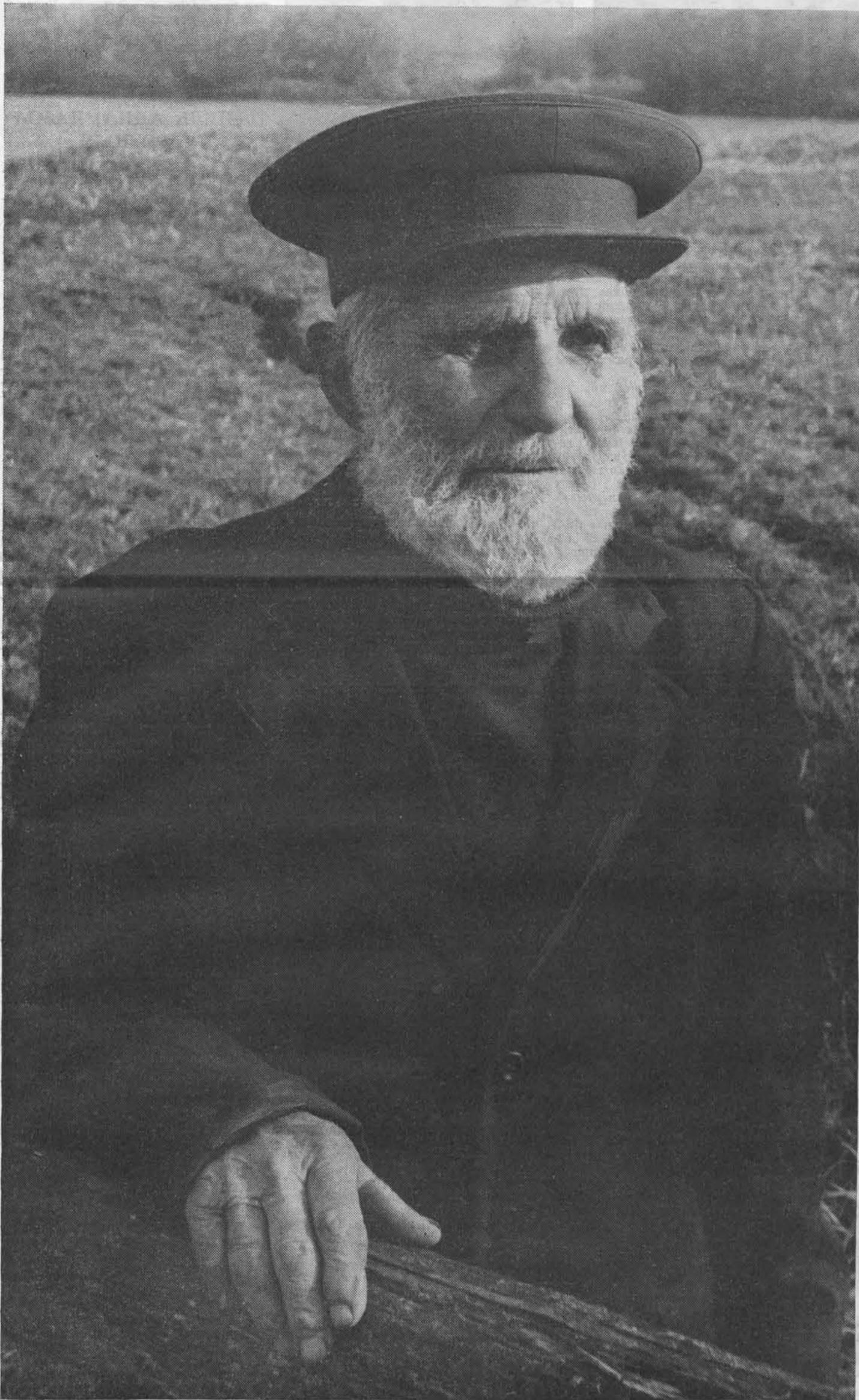

Голас Радзімы

№ 45 (1823)
10 лістапада 1983 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

СЕЛЯНІН
ПА ПАХОДЖАННЮ,
БАЛЬШАВІК
ПА ПЕРАКАНАННЮ

«Вогненныя
вёрсты»
стар. 3

ІНШЫХ ВАР'ЯНТАУ
НЕ БЫЛО
І НЕ МАГЛО БЫЦЬ

«Что дал
Октябрь человеку
труда»
стар. 4

ПАКУЛЬ ШТО
У ЧАЛАВЕЦТВА
ЁСЦЬ ПРАВА
ВЫБАРУ

«Калі я пішу пра
вайну, я пішу
пра мір»
стар. 7

Гэтага сівабародага дзеда ў гарадскім пасёлку Акцябрскі, што на Гомельшчыне, ведаюць усе. Калі ён прыязджае сюды з суседняй вёскі Парэчча, яго кожны пазнае, з ім кожны вітаецца... Рыгор ЧУГАЙЛА — адзін з тых, хто ўстанаўліваў тут Савецкую ўладу, хто адстойваў яе ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў. Адстойваў і адстаяў. Легендарная зямля не скарылася ні белавардзёйскім бандам, ні кайзераўскім войскам, ні белапольскім легіянерам. Вытрымала яна і націск Фашыстаў. [Нарыс «Сцяг над Рудабелкай» змешчаны на 5-й стар.]

Фота С. КРЫЦКАГА.

падзеі • людзі • факты

ШЛЯХАМ ШЧАСЦЯ, ШЛЯХАМ СТВАРЭННЯ

66-ты раз адзначылі савецкія людзі, усё прагрэсіўнае чалавецтва гадавіну Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Шляхам міру, шляхам стварэння з першага дня свайго існавання кроць дзяржава працоўных. І хоць на зямлі сёння, як ніколі, трывожна, савецкі народ — першапраходзец гісторыі — упэўнена глядзіць у будучыню. З году ў год расце дабрабыт савецкіх людзей. Паспяхова развіваюцца ўсе галіны народнай гаспадаркі. Асабліва высока падняўся міралюбівы курс Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы цяпер, калі на віне адміністрацыі ЗША свет стаіць на грані ядзернай катастрофы.

Кіраўнік СССР Ю. В. Андропаў у Заяве падкрэсліў: «Наш курс паранейшаму нацэлены на захаванне і ўмацаванне міру, на разрадку напружанаці, на спыненне гонкі ўзбраенняў, на расшырэнне і паглыбленне супрацоўніцтва паміж дзяржавамі. Такая нязменная воля Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, усяго савецкага народа».

Аб міралюбівай палітыцы СССР, якая атрымала шырокі станоўчы водгук на ўсёй планеце, паспяховым развіццём народнай гаспадаркі краіны гаварыў 5 лістапада член Палітбюро

ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС Р. Раманаў у дакладзе «Вялікая жыццёвая сіла ідэй і справы Кастрычніка», прысвечаным 66-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, на ўрачыстым пасяджэнні Маскоўскага Савета народных дэпутатаў і гарадскога камітэта КПСС у Крамлёўскім Палацы з'езду.

На ўрачыстым пасяджэнні прысутнічалі кіраўнікі Кампартыі і ўрада Савецкай дзяржавы, замежныя госці.

У гэты ж дзень урачыстае пасяджэнне Мінскага гаркома КПБ, гарадскога Савета народных дэпутатаў з удзелам прадстаўнікоў партыйных, прафсаюзных, камсамольскіх і іншых грамадскіх арганізацый, калектываў працоўных Мінска і ваенскіх часцей Мінскага гарнізона, прысвечанае 66-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, прайшло ў гэтры оперы і балета БССР.

З дакладам аб 66-й гадавіне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі выступіў другі сакратар ЦК КПБ Г. Барташэвіч.

...7 лістапада, Мінск, плошча імя Леніна. Цвёрда чаканячы крок, ля ўрадавай трыбуны праходзяць падраздзяленні войск. Завяршае парад магучая баявая тэхніка.

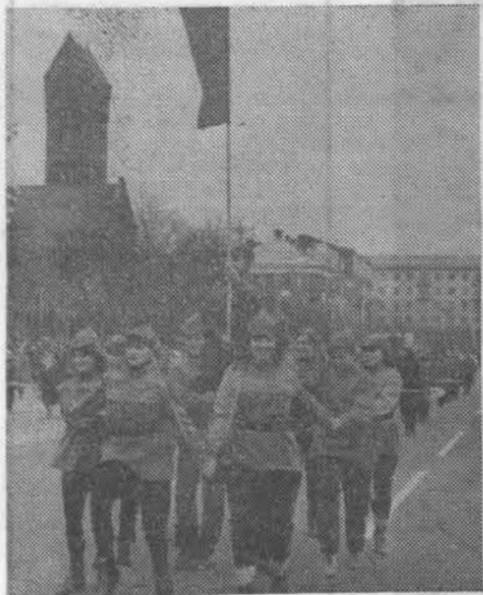
Пачынаецца святочная дэманстра-

цыя працоўных. Быццам уся беларуская сталіца сёння выйшла на вуліцы. Над бясконцым патокам дэманстрантаў партрэты К. Маркса, Ф. Энгельса, У. І. Леніна. Сотні транспарантаў упрыгожваюць калоны. На іх — рапарты працоўных: «Мінчане выпусцілі звыш плана прадукцыі на суму больш чым 90 мільянаў рублёў», «Уведзена звыш плана 40 тысяч квадратных метраў жылля»... Не злічыць жывых кветак у руках дэманстрантаў. Паўсюль шчаслівыя, радасныя твары. Плячо ў плячо, у адных шарэнгах з мінчанамі праходзяць на плошчы госці з іншых рэспублік краіны, замежныя студэнты. Яны скандзіруюць: «Не — вайне!», «Адстаім мір!».

На працягу некалькіх гадзін ліўся па плошчы гэты потак дэманстрантаў. А ўвечары неба над Мінскам расквецца святочным салютам.

Урачыстасці з нагоды 66-й гадавіны Вялікай Кастрычніка ў гэты дзень прайшлі ва ўсіх гарадах, у вёсках рэспублікі і ўсёй краіны. Яны прадэманстравалі аднасьць народаў дзяржавы вялікага Леніна, імкненне іх да міру, супрацоўніцтва з усімі краінамі свету.

НА ЗДЫМКАХ: дэманстрацыя працоўных і парад войск у Мінску.

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

УНІКАЛЬНЫЯ РАБОТЫ

Савецкая навука і тэхніка дабіліся новага поспеху ў асваенні касмічнай прасторы. Упершыню ў практыцы пілатуемых палётаў на арбітальнай навуковай станцыі «Салют-7» выкананы раней запланаваныя унікальныя мантажна-зборачныя работы ў адкрытым космасе.

1 лістапада 1983 года касманаўты Уладзімір Ляхаў і Аляксандр Аляксандраў у адпаведнасці з праграмай забеспячэння працяглай эксплуатацыі арбітальнай станцыі «Салют-7» выйшлі ў адкрыты космас і ўстанавілі дадатковую сонечную батарэю. З лістапада 1983 года экіпаж станцыі ажыццявіў яшчэ адзін выхад у кас-

мічную прастору і ўстанавіў другую дадатковую сонечную батарэю.

Адказныя і складаныя мантажныя аперацыі выконваліся экіпажам у цесным узаемадзеянні са спецыялістамі Цэнтра кіравання. Дзеянні экіпажа былі адпрацаваны перад палётам у Цэнтры падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. Гагарына ў гідрабасейне, імітуючым бязважкасць, а ў працэсе выхадаў у адкрыты космас узаўляліся даследчыкам і ў гідрабасейне па графіку работы касманаўтаў.

Агульны час знаходжання экіпажа ў адкрытым космасе на працягу двух выхадаў склаў 5 гадзін 45 мінут.

У выніку паспяхова выкананых экіпажам работ павышана магутнасць сістэмы электразабеспячэння станцыі, што дае магчымасць істотна расшырыць праграму навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыментаў.

У час выканання экіпажам склада-

ных і працаёмкіх аперацый ва ўмовах адкрытага космасу пацверджана высокая надзейнасць скафандраў, якія забеспячылі нармальныя ўмовы знаходжання і работы па-за станцыю.

Праведзеныя касманаўтамі Ляхавым і Аляксандравым мантажна-зборачныя аперацыі пацвердзілі перспектыўнасць распрацаванай тэхналогіі зборкі буйнагабарытных канструкцый у касмічных умовах, а таксама правільнасць прынятых канструктыўных рашэнняў і метадык правядзення работ.

РЭКАНСТРУКЦЫЯ

АБНАЎЛЯЕЦА ПАРК

«Другое нараджэнне» перажывае цяпер адно з самых папулярных і любімых месцаў адначынку мінчан —

парк імя Чэлюскінцаў. Створаны ў канцы дваццатых — пачатку трыццатых гадоў у сасновым масіве на ўсходняй ускраіне горада цяпер парк займае плошчу амаль восемдзсят гектараў.

Аднак сосны, з якіх у асноўным і складаецца зялёная зона, «пастарэлі». Яны даўно перайшлі стогадовы рубаж. Многія дрэвы аджылі свой век. Але парк паранейшаму застаецца надзейнымі «лёгкімі» горада. У 1981 годзе тут пачалі рэканструкцыю. Цяпер праходзіць яе другі этап. Усяго ў парку будзе высаджана 1 200 дрэў — клёнаў, ліп, бяроз, маньчжурскага арэха, блакітных елак.

У СЕРЫЙНУЮ ВЫТВОРЧАСЦЬ

ПАНЕЛЬ АДНА, ДАМЫ РОЗНЫЯ

Жылыя будынкі новай серыі, канструкцыі для якіх пачаў выпускаць мясцовы завод буйнапанельнага домабудавання, упрыгожаць аблічча старажытнага Гродна. З іх, як з кубікаў, можна збіраць зусім не падобныя адзін на аднаго дамы рознай паверхавасці і планіроўкі. Для гэтага трэба толькі змяніць кампаўнку універсальных элементаў. Яны вырабляюцца на прадпрыемстве пасля яго рэканструкцыі.

Дамы новай серыі маюць і шэраг іншых пераваг: павялічаная вышыня паверхі, унутры яны забяспечаны гукапаглынальнымі перагародкамі, лепшай вентыляцыяй, ёмістымі кладоўкамі, звонку — зручнымі кухоннымі лоджыямі.

ВЕСТКІ АДУСОЛЬ

КАРЭЛІЧЫ. У дзіцячыя дашкольныя ўстановы ўладкаваны ўсе дзеці калгаса імя Жалезніковіча Карэліцкага раёна. Другі садзік гаспадаркі адкрыўся ў вёсцы Уша. Па рашэнні прафкома калгас узяў на поўнае забеспячэнне дзяцей калгаснікаў, настаўнікаў, працаўнікоў сферы абслугоўвання.

За апошнія два гады ў раёне пабудавана 9 дамоў для малых. Цяпер сучасныя сады-яслі маюцца ва ўсіх гаспадарках.

БЫХАУ. У цэнтры горада пачаў працаваць новы Дом быту. Прыгожы, сучасны чатырохпавярховы будынак яго ўзведзены па індывідуальнаму праекту, разлічаны на 140 рабочых месцаў. Тут размясціліся трыкатажны і швейны цэхі, гадзіннікаявая майстэрня, участак рамонтна і пашыву абутку, пункт пракату і г. д.

Дом быту зможа аказаць насельніцтву горада і раёна больш за 30 відаў розных паслуг.

ОРША. Прынята ў эксплуатацыю прасторнае пяціпавярховае памяшканне новай рабочай здраўніцы — прафілакторый Аршанскага ордэна Леніна льнокамбіната. Узведзены ён на беразе Дняпра, насупраць карпусоў прадпрыемства.

Новы прафілакторый зможа адначасова прыняць на адпачынак і лячэнне 200 чалавек — у тры з лішнім разы больш, чым цяпер дзеючы. На будаўніцтва яго выдаткавала звыш 750 тысяч рублёў.

ВІЦЕБСК. Адчыніліся дзверы яшчэ адной навучальнай установы — сярэдняга гарадскога прафесіянальна-тэхнічнага вучылішча лёгкай прамысловасці. Базавае вучылішча абутковай фабрыкі «Чырвоны Кастрычнік» прыняло сёлета сваіх першых навучэнцаў: 280 юнакоў і дзяўчат спяцігаюць тут асновы спецыяльнасцей раскройшчыкаў, зборшчыкаў і нарыхтоўшчыкаў верху абутку.

ГОМЕЛЬ. У політэхнічным інстытуце пачала працаваць новая кафедра вылічальнай тэхнікі, якая аснашчана самым сучасным абсталяваннем. Цяпер вядуцца работы з перспектывай прадставіць кожнаму студэнту ў час заняткаў індывідуальнае рабочае месца за ЭВМ. Гэта дазволіць значна палепшыць практычнае навучанне будучых інжынераў.

ЖАНДАРЫ з'явіліся знянцу. Сіла Гусеў прыкінуў абстаноўку: збегчы не ўдасца. Толькі кінься — даго-ніць куля. Жандарам дадзена права страляць без папярэджання.

І тады юнак пайшоў на хітрасць. На вачах у жандараў ён дастаў яшчэ адну лістоўку і... прыклеіў на дошку аб'яў побач з першай.

Жандары падышлі бліжэй, сталі чытаць. Адзін з іх замахнуўся кулаком на юнака.

— Ах ты бальшавіцкі вырадак! Лістоўкі клеіць...

— Якія лістоўкі? — зрабіў здзіўлены твар. — А мне дзядзька даў і сказаў, што гэта запрашэнні ў тэатр... Нават вось сярэбраны рубель за работу даў.

І Сіла Гусеў паказаў жандарам манету. Тыя нават разгубіліся. Тым больш, калі юнак заявіў, што амаль не ўмее чытаць.

Яго прывялі ў паліцэйскі ўчастак. І ўжо адсюль пайшло запытанне да мясцовых улад у вёску Калясянка, што пад Чавусамі, пра Сілу Гусева. Бацька, Нічыпар Гусеў, прадаў апошняю цялушку, каб задобрыць пісара і валаснога старшыню. І тыя пераслалі ў Петраград станючую характарыстыку. Юнаку ўдалося пазбегнуць турмы.

Гэта было першае партыйнае заданне маладога бальшавіка. Працаваў тады Сіла Нічыпаравіч у Петраградзе на суконнай фабрыцы, куды прыхаў падлеткам з Магілёўшчыны. Трэба было дапамагачь бацькам карміць вялікую сям'ю — дзевяць душ. А зямлі ўсяго дзве дзесяціны.

— Мой бацька, — успамінае Сіла Гусеў, — біўся як рыба аб лёд, каб як-небудзь пракарміць сям'ю. Працаваў па найму батраком, зімой ехаў на шахты Данбаса, каб зарабіць капейку.

Ды і сам Сіла ўжо ў дзевяць гадоў батрачыў у пана Чахоўскага.

Малады бальшавік увесь час быў на падазрэнні ў паліцыі. І ад яго пастараліся збавіцца: адправілі служыць матросам на браняносец «Слава». Карабель герайчна змагаўся з кайзераўскім флотам ля Маанзундскага архіпелага. Але атрымаў шмат прабоін. Было вырашана затапіць браняносец, каб перагарадзіць шлях немцам у Петраград, а каманду размеркаваць па іншых караблях.

Гусеву пашчасціла трапіць на легендарную «Аўрору». Крайсер, па мерках таго часу, не меў сабе роўных ні ў адным флоце свету — па ўзбраенні, хуткасці ходу, маневранасці. І, галоўнае, тут быў самы рэвалюцыйна настроены экіпаж ва ўсім Балтыйскім флоце, дзейнічаў матроскі камітэт, які фактычна яшчэ да кастрычніцкіх падзей кіраваў усімі справамі на караблі. Рэвалюцыйныя матросы расправіліся з ненавісным царскім афіцэрам Нікольскім, які жорстка прыгнятаў падначаленых.

Бальшавікі ўзялі ўладу ў Петраградзе. Заставаўся толькі Зімін палац, дзе схаваўся ўрад Керанскага. «Аўрора» ўвайшла

ў Няву. Матросы прасілі ў камісара крайсера Аляксандра Бельшава дазволу даць залп па гэтаму асінаму гнязду. Але камісар катэгарычна быў супраць.

— Уладзімір Ільіч Ленін, — гаварыў ён матросам, — забараніў. Казаў, што Зіміні трэба зберагчы для нашчадкаў. Палац стане гістарычным помнікам.

Па сігналу «Аўроры» байцы

шчыне камуну, але ўспыхнуў мяцеж генерала Доўбар-Мусніцкага. Пасля прыйшлося ваяваць супраць германскіх войск. Затым — грамадзянская вайна.

Сіла Гусеў стаў адным з арганізатараў часцей Чырвонай Арміі на Магілёўшчыне. Пры яго непасрэдным удзеле быў створаны першы Чавускі атрад, які ўліўся ў 152-гі стралковы полк.

3 ЭКІПАЖА ЛЕГЕНДАРНАЙ «АЎРОРЫ»

ВОГНЕННЫЯ

ВЁРСТЫ

рэвалюцыі кінуліся на штурм Зімяга. Сярод іх быў і Сіла Гусеў. Ён добра памятае, як вялі арыштваных міністраў Часовага ўрада. Яны выкрыкавалі:

— Лапцюжнікі, да чаго вы даведзяце Расію! Хто ж такой велізарнай краінай кіраваць будзе?

Адказ на гэта пытанне, успамінае Сіла Нічыпаравіч, быў дадзены літаральна праз некалькі гадзін. Яму пашчасціла чуць У. І. Леніна на II з'ездзе Саветаў. Рабочыя, сяляне, салдаты — вось хто будзе кіраваць новай, сацыялістычнай Расіяй, гаварыў правадыр.

Надышлі трывожныя дні. Керанскаму і генералу Краснову ўдалося сабраць часці, якія накіраваліся на рэвалюцыйныя Петраград. Белагвардзейскі мяцеж быў падаўлены. Але яшчэ на поўдні краіны белагвардзейцы збіралі войска для паходу на бальшавікоў. Сіла Нічыпаравіч просіцца ў самае пекла баёў, толькі дазволу не атрымаў — яму даюць адказнае даручэнне.

Дванаццаць маракоў, сярод іх быў і Гусеў, ахоўвалі М. Крыленку, Вярхоўнага галоўнакамандуючага, які накіроўваўся ў Стаўку, у Магілёў, каб змяніць царскага генерала Духоніна. Заданне вельмі цяжкае — не ўсе часці былі на баку бальшавікоў. Асабліва вялікую шкоду наносілі меншавікі і эсэры. Гэта яны справакавалі забойства арыштванага Духоніна, каб настроіць войскі супраць бальшавікоў, але сваёй мэты не дамагліся.

Наступіла короткая мірная перадышка. Сіла Нічыпаравіч прыязджае ў родную Калясянку. Выступае перад сялянамі, расказвае пра задачы Саветскай улады, прымае ўдзел у падзеле панскай зямлі, марыць стварыць першую на Магілёў-

— Ніколі не забуду 10 снежня 1918 года, — расказвае Сіла Нічыпаравіч. — Наш полк вываляў Мінск ад нямецкіх захопнікаў. Колькі радасці мы бачылі ў вачах гараджан, як цёпла віталі яны нас, сваіх вызваліцеляў.

У Мінску сустракаўся з начальнікам міліцыі горада Міхайлам Фрунзе, гутарыў з ім.

Яшчэ з адным выдатным палкаводцам, выхадцам з Беларусі — Мікалаем Шчорсам прыйшлося вырашаць ваенныя справы памочніку камандзіра атрада Сілу Гусеву. У час баёў з пятлюраўцамі і гайдамакамі за станцыю Сарны беларускі полк злучыўся з 20-м Багунскім палком, якім камандаваў М. Шчорс — легендарны герой грамадзянскай вайны.

Пад Сарнамі Сіла Нічыпаравіч атрымаў цяжкае раненне. Чатыры месяцы быў у шпіталі ў Мінску. Далечвацца і набірацца сіл адправілі ў Калясянку.

— Толькі які тут быў адпачынак! — успамінае Гусеў. — У Чавускім раёне дзейнічалі банды кулакоў. У спешным парадку з камуністам Старостнікавым я стварыў атрад асабага прызначэння. Мы разбілі банды пад мястэчкам Дрыбін, потым — пад вёскай Чарнеўка. Ізноў мяне паранілі.

На гэтым вогненныя вёрсты вайны мужнага бальшавіка не закончыліся. На Дняпры стваралася ваенная флатылія — пайшоў вучыць маладых маракоў. А да мірнай працы вярнуўся пасля службы на Чорным моры ў дваццаць першым.

У Калясянцы горача ўзяўся за арганізацыю арцелі «Ясная палына». Цяжкасці былі вялікія. Есць зямля, а яе апрацоўваць няма чым, не хапае збожжа на пасеў, нярэдка давалі аб сабе знаць кулакі: заб'юць актывіста, спяляць збожжа.

Неяк вырашыў Сіла Нічыпаравіч арганізаваць бібліятэку. Стаў збіраць кнігі — кот наплакаў. Ён у раён, ды і там няма чым дапамагчы. І тады Гусеў напісаў Надзеі Крупскай. Хутка на яго імя прыйшлі кнігі.

Яшчэ не адну пасаду займаў Сіла Нічыпаравіч да Вялікай Айчыннай вайны. Уступіў у Саюз пісьменнікаў СССР, рэдагаваў літаратурна-мастацкі часопіс «Альманах», напісаў дзве кнігі: «За жыццём» і «Шлях юнака»... Былі яшчэ творчыя задумы, але перашкодзіла вайна.

З вялікай цяжкасцю Сіла Гусеў дабіваецца дазволу стаць салдатам. У складзе знішчальнага батальёна змагаўся пад Мінскам. А пад Крычавам яго цяжка кантузіла. Лячыўся ў Арле, Уральскай вобласці і... зноў пайшоў добраахвотнікам на фронт. Служыў у мінамётным палку «кацюш», якім камандаваў беларус Іван Маціеўскі.

Геройскі ўчынак здзейсніў Сіла Нічыпаравіч восенню сорак чацвёртага года ў Польшчы. Загінуў камандзір падраздзялення. І тады яго замяніў Гусеў. Ён падняў байцоў у рукапашную атаку. Сам асабіста знішчыў некалькі фашыстаў, у тым ліку гітлераўскага палкоўніка. У Польшчы ён зноў атрымаў цяжкае раненне.

Пасля вайны працаваў у Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, у літаратурным музеі Якуба Коласа.

...Мы сядзім у кватэры Сілы Нічыпаравіча ў доме нумар 18 па вуліцы Гікала ў Мінску. Здаіўляе, што нягледзячы на свае восемдзесят шэсць гадоў ён добра памятае ўвесь пройдзены шлях, дакладна называе даты, імёны баявых сяброў.

На стала я заўважыў малюнак «Аўроры» і спытаў:

— Ці ж даўно былі на крайсеры? Калі бачыліся з сябрамі-маракамі?

— На «Аўроры» я быў, калі святкавалі 100-годдзе з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна. А васьць з сябрамі... Сіла Нічыпаравіч спамурнеў. Было бачна, што на апошняе пытанне яму цяжка адказаць. — Нас, беларусаў, на «Аўроры» было семдзесят чалавек, васьмая частка экіпажа крайсера... У жывых цяпер застаўся я адзін.

Каб неяк згладзіць няёмкасць, я перавяў гутарку на іншую тэму. Кінуў галавой на ружжо, што вісела на сцяне. — Яшчэ на паляванні ходзіце?

— А як жа, — адказаў, павесялеўшы, Гусеў, — хаджу. Толькі часу не хапае. Кожны дзень мерапрыемствы: збор ветэранаў, сустрэчы з моладзю. Вось і заўтра запрасілі на сход камсамольцаў ЦУМа...

А мне падумалася: які складаны лёс выпаў на долю гэтага чалавекі з глухой беларускай вёскі Калясянкі! Колькі вогненных дарог прыйшлося яму прайсці, каб цяпер мне ці тым жа камсамольцам на сходах падкрэсліць:

— Усё гэта перажыта і пройдзена не дарма: шчаслівае жыццё цяпер...

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

ПАЛЕСКАЯ СОЛЬ

Нават усёведныя гістарычныя хронікі не могуць дакладна сказаць, калі з'явілася на нашым сталае дробнае солі — «вядомай прыправы нашай ежы», паводле вызначэння Даля. Здаецца, што спажывалі яе заўсёды.

Сёння магчыма сціскроннага крышталіка не абмяжоўваюцца толькі ролі прыправы, як у часы Даля. Навукова-тэхнічны прагрэс значна расшырыў кола яго «прафесій». На харчовыя мэты ідзе немалая крыжа, але звыш 80 працэнтаў солі выкарыстоўваецца ў прамысловасці — пры апрацоўцы футраў, выпуску медпрепаратаў, каляровых тэлевізараў і інш.

Ужываючы яе, мы асабліва не задумваемся, адкуль трапіла яна на наш стол. Са школьнай пары помніцца два-тры вядомыя радовішчы. А іх у краіне каля сарака. Цяпер паявіліся і ў Беларусі.

Палесе, якое драмала стагоддзямі, прыадкрыла яшчэ адну са сваіх шчодрых падземных кладовак. Пры бурні разведаных свідравін палізу Мазыра геалагі натрапілі на пласты каменнай солі. Па ўтрыманню хлорыстага натрыю, інакш кажучы, кухоннай солі, яны аказаліся надзіва «чыстымі» — да 99 працэнтаў. На долю прымесей застаецца толькі каля двух працэнтаў. Каштоўнасць гэтага радовішча вызначалася і тым, што рэгіён, які ўключае Беларусь, поўнач Расійскай Федэрацыі і прыбалтыйскія рэспублікі, не меў прадпрыемстваў па здабычы такога патрэбнага прадукту. Сярод маляўнічых палескіх прастораў пачалося ўзвядзенне Мазырскага саяварнага камбіната.

...На павароце ад шашы, што вядзе на Оўрчу, у сельскі пейзаж нечакана ўрываецца вялікае прамысловое збудаванне. У каларытным абрамленні ні ў пералескаў яно нагадвае здалёк палац. Але гэта знешняе ўражанне. А ўнутры захапляе зладжаны рытм набіраючага сілу новага прадпрыемства. У снежні мінулага года тут атрыманы першыя тоны высокакаснай беларускай «Экстры».

Глыбіня залягання падземных пластоў (да 1 200 метраў, калі шахтны спосаб ужо не падыходзіць) вызначыла характар распрацоўкі радовішча. Яна вядзецца найбольш эканамічным метадам падземнага вышчалоўвання. На прамысле прабурана дзесяць эксплуатацыйных свідравін, разлічаных на дзесяцігоддзі здабычы. Насычаныя хларыдна-натрыевыя расолы атрымліваюцца непасрэдна на месцы залягання пласта ў нетрах і транспартуюцца па трубаправодах на камбінат.

Тэхналогія не складаная, — расказвае дырэктар камбіната М. Клімаў, — але патрабуе строгага захавання заданых рэжымў — тэмпературных і іншых. Вялікую дапамогу ў гэтым акажа аўтаматыка. У нас ажыццэўлены рад прагрэсіўных інжынерных рашэнняў. Упершыню ў галіне, напрыклад, поўнааўтаматызаваны працэс выпаркі. Устаноўленае для гэтага абсталяванне адпавядае лепшым сусветным стандартам.

Замкнуты цыкл вытворчасці прадугледжвае паўторнае выкарыстанне адрацаваных слабых раствораў і кандэнсату пары ў якасці растваральніка падземнага пласта.

Мазырскі саяварны — самы буйны ў краіне сярэд заводу такога профілю — праз квартал пасля пуску дасягнуў праектнай прадукцыйнасці. 360 тысяч тон «Экстры» ў год — такі будзе ўклад беларускіх саявараў у агульнасаюзную «сальніцу».

Я. ЛЕУШУНОУ.

Моцная дружба звязвае калектывы саўгасаў «Шчучынскі» Шчучынскага раёна Беларусі і «Меркіне» Варанскага раёна Літоўскай ССР. Нядаўна ў «Шчучынскім» гасцявала група школьнікаў і настаўнікаў з «Меркіне».

НА ЗДЫМКАХ: літоўскія сябры знаёмяцца з Гурнафельскай васьмігадовай школай.

Фота А. ПЕРАХОДА.

НАС ВІНШУЮЦЬ

Мы ўсёй сям'ёй хочам павіншаваць супрацоўнікаў Беларускага таварыства «Радзіма», рэдакцыі газеты «Голас Радзімы», увесь беларускі народ са святам Вялікага Кастрычніка!

Жадаем вам асабістага шчасця, радасцей і поспехаў пад мірным небам, а нашай міралюбівай Радзіме далейшага працягання!

Сям'я ГАНЬЯ-ГАРОХ.

Бельгія.

Паважаныя супрацоўнікі Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Наша сям'я вiншуе вас са святам Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Жадаем здароўя, шчасця і далейшых поспехаў у вашай карыснай справе падтрымання культурных сувязей з суайчыннікамі ва ўсім свеце. Гэта работа не толькі аб'ядноўвае людзей, адарваных ад Радзімы, але і служыць умацаванню міру паміж народамі. Нягледзячы на тое, што сёння, як ніколі раней, ад імперыялізму сыходзіць смяротная пагроза чалавецтву, мы, хто жыве за мяжой, верым, што наша Радзіма паможа народам планеты адстаяць жыццё на зямлі.

Сям'я ТЭМЕРМАН.

Бельгія.

Дарагія суайчыннікі!

Ад імя членаў і сяброў клуба «Старажылаў» імя Ю. А. Гарагіна вiншуем вас са святам 66-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі! Ад душы жадаем вам добрага здароўя, асабістага шчасця і вялікіх поспехаў у вашай вышароднай дзейнасці, а галоўнае, справядлівага і доўгага міру!

Мы верым, што праўда і розум перамогуць!

Стэфаніда ТАРЛОУСКАЯ.

ЗША.

Сардэчна вiншуем увесь калектыў таварыства «Радзіма» са святам — 66-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Ад усёй душы жадаем шчасця, моцнага здароўя, вялікіх творчых поспехаў у вашай дзейнасці. Жадаем саветаўкаму народу далейшага росквіту ў сацыялістычным будаўніцтве, вялікіх поспехаў у справядлівай барацьбе за справу міру, за разрадку напружанасці, за прадухіленне ядзернай катастрофы!

Ад імя членаў таварыства «Родина» старшыня Праўлення Аліса КУХАР.

Аўстрыя.

Ад імя ўсіх членаў Федэрацыі рускіх канадцаў, Галоўнага праўлення і рэдакцыі газеты «Вестник» сардэчна вiншую ўсіх супрацоўнікаў Беларускага таварыства «Радзіма», газеты «Голас Радзімы» са святам Вялікага Кастрычніка! Жадаю вам здароўя, шчасця і самых лепшых поспехаў ва ўсіх вашых добрых справах!

Спадзяёмся, што сувязі паміж нашымі арганізацыямі будуць і надалей паспяхова развівацца на карысць дружбы і супрацоўніцтва паміж народамі Саветаўкага Саюза і Канады.

Са шчырай павагай сакратар Аляксандра ЮРОУСКАЯ.

Канада.

Прэзідыуму таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Дарагія сябры!

З прычыны свята Вялікага Кастрычніка прыміце нашы шчырыя вiншаванні і добрыя пажаданні. Праўленне і члены Таронскага аддзела Федэрацыі рускіх канадцаў жадаюць нашай Радзіме і ўсяму саветаўкаму народу шчасця, міру і дружбы, новых поспехаў у мірнай, вышароднай працы на карысць прагрэсу ўсяго чалавецтва, жадаем супрацоўнікам таварыства «Радзіма» і рэдакцыі поспехаў у справе ўмацавання культурных сувязей з суайчыннікамі за мяжой. Шчасця і моцнага здароўя!

Няхай жыве мір, за які настойліва змагаецца Саветаўкая дзяржава і яе шматмільённы народ!

Няхай заўсёды будзе мірнае жыццё!

Сакратар Таронскага аддзела ФРК Кацярына ЗВАНАРОВА.

Канада.

Прэзідыуму Беларускага таварыства «Радзіма», рэдакцыі газеты «Голас Радзімы».

Паважаныя таварышы!

З нагоды свята нашай Радзімы — 66-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі прыміце нашы шчырыя вiншаванні і добрыя пажаданні. Цэнтральнае праўленне ССГ у Бельгіі, рэдакцыя часопіса «Патрыот» жадаюць саветаўкаму народу, нашай Айчыне новых поспехаў у развіцці культурных сувязей, абароне міру і ўмацаванні ўзаемаразумення паміж народамі ўсіх краін. Супрацоўнікам таварыства «Радзіма», рэдакцыі жадаем добрага здароўя, шчасця, поспехаў у вышароднай рабоце на карысць любімай Радзімы. Няхай будзе мірнае неба над намі, трывалы і ўстойлівы мір!

Член Цэнтральнага праўлення ССГ Людміла МАРЧАНКА.

Бельгія.

Прэзідыуму таварыства «Радзіма», рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Паважаныя таварышы!

Вiншуем вас і ўсіх саветаўкіх людзей са слаўным святам 66-й гадавіны Вялікага Кастрычніка. Мы высока цэнім і сардэчна дзякуем вам за працу па выданню для нас газеты «Голас Радзімы», якая вельмі патрэбная суайчыннікам, што жывуць за мяжой.

Жадаем усім шчасця, моцнага здароўя і поспехаў у працы на карысць міру ва ўсім свеце.

Ад імя аддзела ССГ г. Верб'е ХУБА-ЧАРАНКОВА.

Бельгія.

В ЗАПАДНОЙ литературе нередко можно встретить утверждение о том, что Октябрьская революция 1917 года слишком дорого обошлась России, а потому, считают защитники этого тезиса, она была напрасной, неоправданной, слишком обременительной для судеб страны.

В подтверждение этого тезиса выдвигаются аргументы о небывалой хозяйственной разрухе в стране, о широких масштабах гражданской войны, крупных военных столкновениях, немалых людских потерях. Высказывается мнение, что для России более приемлемыми были другие варианты развития, которые предлагали некоторые буржуазные и

протеста против самодержавия и буржуа.

Буржуазные и мелкобуржуазные партии оказались совершенно неспособными противостоять надвигающейся национальной катастрофе.

Народ нуждался в мире, а буржуазные и мелкобуржуазные партии в шовинистическом угаре поддерживали лозунг «войны до победного конца». Большевики разоблачали подготовку к ней и с первого же дня, когда она разразилась, последовательно боролись с войной, за революционный выход из нее. Взяв власть, большевики первым же законодательным актом обратились с призывом к народам всех стран прекратить войну. Они

лионов человек. Добыча каменного угля сократилась на 69 процентов, выплавка чугуна — на 98, добыча железной руды — на 98, нефти — на 40 процентов и тому подобное. Характеризуя, к примеру, положение на Урале после изгнания сил контрреволюции, руководители края вынуждены были констатировать: «Не работало ни одного завода, ни одного рудника, ни одной доменной печи. Горнозаводской Урал, на который мы устремляли надежды, по существу был мертв». Так было во многих районах страны.

И если говорить о хозяйственной разрухе и людских потерях, сопоставивших первыми годам Советской власти,

О «ЦЕНЕ» СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ В РОССИИ

ЧТО ДАЛ ОКТЯБРЬ ЧЕЛОВЕКУ ТРУДА

мелкобуржуазные партии. Защищая «умеренных», западные авторы обвиняют большевиков в экстремизме, революционной несдержанности, искусственном форсировании исторического процесса.

Имеют ли подобные суждения серьезные основания?

Страна задолго до Октября 1917 года переживала тяжелую хозяйственную разруху, вызванную империалистической войной и хищническим хозяйничаньем царизма, российской буржуазии и помещиков. Например, в 1916 году по сравнению с довоенным 1913 годом существенно сократилась добыча угля, жидкого топлива, выплавка чугуна, валовой сбор зерновых и картофеля, производство железа и стали и др. Страна потеряла одну треть национального богатства. Объем промышленного производства в 1917 году по сравнению с предыдущим годом уменьшился на 36,4 процента. Бедствия страны, которые были вызваны отнюдь не «злонамеренными действиями большевиков», тяжело отражались на положении народных масс. Только за период пребывания у власти Временного буржуазного правительства (период после того, как рухнул в 1917 году царизм) в стране было получено около одной трети намеченных заготовок, армия лишь наполовину обеспечивалась пайком, покупательная способность рубля упала более чем вчетверо.

Отметим, что Россия участвовала в империалистической войне, исключительно непопулярной в народе и приносящей баснословные прибыли только акционерным компаниям, связанным с военным производством, и тем правящим кругам, банкирам и крупным землевладельцам, которые обеспечивали армию, военные нужды страны. В то же время возрастали людские потери на фронте, приносили в запустение плодородные нивы, обострялся голод, вызывало движение народного

делали все, чтобы остановить кровопролитную бойню, заключили Брестский мир, развернули активную и последовательную борьбу за мир.

Из сказанного нетрудно понять, что Россию к Октябрьской революции вели глубокие социально-экономические и политические процессы, а вовсе не искусственные действия или политическое «нетерпение» большевиков.

Реальный путь национально-го спасения для страны предложила именно партия Ленина. Она наметила и смогла широко разъяснить массам последовательную и научную программу действий. Эта программа предусматривала прежде всего переход власти в руки рабочего класса, осуществление целого комплекса экономических и социальных мер. Большевики имели прочные связи с трудящимися массами, особенно с рабочим классом. Ширящаяся поддержка ленинской партии отразилась в росте ее численности: всего за несколько месяцев она увеличилась в 1917 году почти в 15 раз. 60 процентов ее состава были рабочие, а шли за партией многие миллионы.

Победу социалистической революции международный империализм, эксплуататорские классы, буржуазные партии, лидеры мелкобуржуазных партий встретили в штыки. Внутренние контрреволюционные силы, организовавшись и получив щедрую финансовую поддержку и непосредственную военную помощь от своих зарубежных союзников, выступили против народных масс России, против новой власти рабочих и крестьян. Страна оказалась охваченной пожаром ожесточенной гражданской войны, иностранной военной интервенции. Контрреволюция и иностранные интервенты разрушали материальные ценности, расхищали национальные богатства. В 1922 году Россия оказалась ослабленной больше всех воюющих держав. Ее людские потери составили около 8 мил-

то они — порождение не революции, а ожесточенного сотрудничества эксплуататорских классов, получивших помощь международного империализма.

Восстание 1917 года в Петрограде было удивительно бескровным. Количество жертв в столице исчислялось несколькими десятками людей. Деятели, выступавшие против Советской власти, отпускали, взяв с них честное слово, что они никогда не выступят против народа. Большевики хотели избежать ненужных жертв и частично выкупить у крупных промышленников и банкиров их собственность, выдать им финансовую компенсацию. Советская власть допускала различные формы обобществления, в том числе путем выкупа. И если бы, указывал В. И. Ленин, «господа капиталисты в октябре 1917 года приняли наши предложения, они имели бы в пять раз больше, чем сейчас». Это сказано в 1922 году.

Рассуждая о «цене» революции, нельзя не видеть того громадного выигрыша, который получила страна, народные массы. Освобожденный труд, полное устранение из жизни общества эксплуатации человека человеком, коренные преобразования отношений собственности сделали свое дело для всего общества. Росли благосостояние трудящихся, материальный и культурный уровень их жизни. Октябрьская революция обеспечила широкие права трудящимся. Были ликвидированы сословные деления, социальное неравенство между мужчинами и женщинами, национальный гнет и неравенство наций, осуществлена демократизация общественной жизни.

В короткий исторический срок страна покончила с разрухой, достигла довоенного уровня, а затем стремительно двинулась вперед.

Леопольд МАЛАФЕЕВ, кандидат исторических наук. (АПН).

ПА ЗАКЛІКУ СУМЛЕННЯ

Яшчэ перад пачаткам веснавых палявых работ з патрыятычнай ініцыятывай выступілі працаўнікі калгаса «Інтэрнацыянал» Уздзенскага раёна. Яны вырашылі ў першы дзень сяўбы правесці ўдарную вахту, а заробленыя грошы — 1 687 рублёў пералічыць у Фонд міру. Прыклад з «Інтэрнацыянала» — гаспадаркі, якая яшчэ ў канцы 20-х гадоў аб'яднала ў сваім калектыве людзей розных нацыянальнасцей, чаму і названа так — узялі многія іншыя. У выніку правядзення працоўных вахт ад калгаснікаў, работнікаў саўгасаў раёна на справу міру

пералічана больш за 15 тысяч рублёў. Найбольш шчодрыя ўзносы паступілі з саўгаса «Уздзенскі», калгасаў «XVI парт'езд», імя Ульянава, «Новае жыццё».

Ініцыятыва атрымала падтрымку ў іншых працоўных калектывах Уздзеншчыны.

Усяго за дзевяць месяцаў ад насельніцтва раёна ў Саветаўкі фонд міру паступіла 28 204 рублі. Паступленні працягваюцца.

М. КАРОЛЬ, старшыня Уздзенскага раённага камісіі садзеяння Саветаўкаму фонду міру.

РУДАБЕЛЬСКАЯ рэспубліка... Пра гэты легендарны край пісалі пісьменнікі і журналісты, паэты і кампазітары, мастакі і гісторыкі... Напісаны кнігі, нарысы, вершы, песні, карціны, магнаграфіі... У памяці яшчэ многіх і многіх пакаленняў гэтая зямля застанецца сімвалам свабодальства і няскоранасці.

Савецкая ўлада прыйшла сюды на шосты дзень пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Піцеры. І з таго часу яна не падала тут ні на дзень, ні на гадзіну, ні на хвіліну. Рудабельшчына змагалася і высталяла перад бандамі розных генералаў і атаманаў. Не пусціла на сваю зямлю кайзераўскіх ваякаў і белапольскіх легіянераў. Не скарылася перад узброенымі да зубу фашысцкімі галаварэзамі.

Адна за другой праносіліся навалніцы над Рудабельскай рэспублікай. А яна стаяла! Над ёю заўсёды палымнеў сцяг. Сцяг народнай улады.

НІВОДНАГА чалавека, які б асабіста ведаў таго «крамольнага» чарнаморскага матроса, мне знайсці так і не пашанцавала. Ды, напэўна, і няма ўжо на свеце гэтых людзей. Надта даўно адбыліся тыя падзеі. І толькі ў памяці людской, якая перадаецца ад пакалення да пакалення, жывуць яны сёння...

...Матрос Данілевіч з'явіўся ў Кавалях узімку 1905-га. З'явіўся не адзін. Тутэйшага сялянскага хлопца прыгналі жандары. Перадалі ўрадніку і наказалі не звозіць вачэй з бунтаўшчыка.

Але не ўсачыў ўраднік. Бунтаўшчык пасяў «смуту» па ўсёй Рудабельшчыне. Ды і не абы якую «смуту»! Беднякі пайшлі на камергера імператарскага двара графа Іваненку, які валодаў тут усім. Год-два назад пра гэта нават і падумаць баяліся, у панскі лес і па грыбы не хадзілі. А тут на табе: мужыкі пачалі паліць маёнтак мясцовага цара і бога ды дзяліць зямлю панскую.

Напэўна, дужа пашкадавалі потым тыя жандары, што прывезлі ў гэтую глухамань «крамольнага». Толькі шкадаваць было позна: Рудабельшчына, некалі ціхая, спрадвеку пакорлівая воласць, паўстала. Паўстала небяспечна. З Бабруйска тэрмінова быў выкліканы атрад конных жандараў.

Бунтаўшчыкоў да смерці секлі нагайкамі. Матроса Данілевіча і яшчэ некалькіх сялян пагналі ў Сібір.

Назад ніхто не вярнуўся...

Але Рудабельшчына ажыла. З таго часу яна ўжо не ведала спакою. І калі ў семнацатым, пасля Лютаўскай рэвалюцыі, сюды дайшла вестка, што няма больш цара — скінулі, што ўлада перайшла цяпер да «народнага» Устаноўчага сходу, воласць паўстала зноў. Жыхары Карпілаўкі, Лаўстык, Кавалёў і іншых вёсак падзялілі і засялі панскую зямлю.

На гэты раз уціхамірваць Рудабельшчыну прыскакалі казаки. На чале іх быў сам «чорны барон» Урангель — іваненкаўскі спадчыннік. Літасці не было ніякай. Па спісу, у якім ўраднік адзначыў, хто і колькі баронскай зямлі засеяў, Урангель асабіста вызначаў меру пакарання. Кара «справядліва»: колькасць бізуноў прызначалася прапарцыянальна плошчы захопленай зямлі.

Людзей білі, білі бязлітасна. Расправа цягнулася тыдзень.

Але зламаць рудабельцаў было ўжо немагчыма. Урангель гэта зразумеў. Ціхая звонку воласць у любію хвіліну магла ўспыхнуць полымем. Таму зграю сваю барон трымаў у маёнтку ўсё лета. А ўвосень, пасля жніва, увесь сялянскі хлеб перавёз у свае свіраны. Толькі дарма стараўся барон, дарма чакаў...

Хоць не было ў Рудабелцы ні тэлефона, ні тэлеграфа, хоць газеты выпісвалі толькі ўпраўляючы маёнтка, валасны пісар ды ўраднік, а пошта завітвала ў воласць адзін раз на месяц, але вестка пра рэвалюцыю ў Петраградзе даляцела сюды ўжо на шосты дзень. Прывёз яе сын Рамана-парабка, прадстаўнік Бабруйскага павятовага камітэта партыі бальшавікоў Аляксандр Салавей.

Перад валасной управай быў наладжаны мітынг. Сабраліся былыя парабкі барона Урангеля, сяляне Рудабелкі, Карпілаўкі, Кавалёў і іншых вёсак. Аляксандр Салавей абвясціў першыя дэкреты Савецкай улады аб міры і зямлі.

Загула, загаманіла плошча...

На высокім ганку побач з першым рудабельскім камунарам стаялі яго верныя сябры і памочнікі — таксама тутэйшыя хлопцы. Помняць тут гэтыя імёны: Максім Ляўкоў, Нупрэй Драпеза, Лявон Адзінец, Максім Ус.

Так у Рудабельскай воласці раз і назаўсёды была ўсталявана Савецкая ўлада.

ІШОУ грозны 1918-ты. Савецкая ўлада ў гэтым аддаленым кутку Палесся трымала жорсткі экзамен на трываласць.

Першымі ў Рудабелку сунуліся бандыты кулака Перагуда і царскага афіцэра Ярмаціцкага. Сяляне сустрэлі іх драбавікамі і сякерамі. Банда разбеглася.

Але гэта быў толькі пачатак. Грамадзянская вайна ўспыхнула з новай сілай. Лютавалі белгвардзейцы. Белапольскія легіянеры занялі навакольныя вёскі. Але Рудабельская рэспубліка, адрэзаная ад Савецкай Расіі, трымалася. Трымалася выключна толькі сваімі сіламі. Сотні сялян пайшлі ў партызанскія атрады.

Зразумела, нялёгка даводзілася сятак узброеным рудабельцам трымаць абарону супраць рэгулярных войск. Але сіла ўсё ж была на іх баку. І партызаны адчувалі гэта, калі дыктавалі ўльтыматум

гас. Яго таксама назвалі імем Кастрычніцкай рэвалюцыі. Калектыўныя гаспадаркі пачалі стварацца і ў навакольных вёсках. Разбудзілі палескую глухамань маторы першых трактароў. За асушэнне балот узляліся, электрычнасць правялі ў хаты. І ажылі вёскі. Песнямі па вечарах звінелі іх ваколіцы.

Але Рудабелку чакалі новыя выпрабаванні...

НА ШЭРЫМ граніце высечаны словы: «У Вялікую Айчынную вайну загінуў кожны трэці жыхар Ак-

кі год сорок другі. Значыць, ішлі салдаты па ўсёй форме.

І не прайшлі. Партызаны, якія адбілі фашыстаў, не былі нават добра ўзброены. Ніхто ж з іх зброю да вайны не назапашваў. Пачыналі з васьмі вінтовак. (Восем вінтовак!) Астатняе здабывалі ў баях, шукалі, майстравалі самі.

— Немцы нават думалі, што тут працуе буйны зброевы завод, — успамінае былы партызанскі камандзір Іван Дайнека. — А які там завод. З бою прыносілі зброю. Ну, майстэрні, вядома, былі. Нават аэрадром свой...

Пасёлак Акцябрскі жыў як ваенны лагер. Не было ні дня, ні гадзіны спакою. Вайна змяніла ўсё да непазнавальнасці. Дзеці на ўроках, як дыктоўку, пісалі зводкі Савінформбюро, і партызаны забіралі з сабой іх аркушыкі, як лістоўкі. І ўсё ж жыццё было сваё, савецкае... Людзі, як і раней, па справах звярталіся да старшыні выканкома Акцябрскага сельсавета Барыса Адзінцова. Калі трэба было, ён ездзіў на падводзе па вёсках і ў кішэні заўсёды насіў пячатку. Хлеб і жывёлу, якую партызаны адбівалі ў фашыстаў, размяркоўваў таксама старшыня. Размяркоўваў па закону: спачатку сем'ям чырвонаармейцаў, удовам, на дзяцей... Савецкая ўлада!

Атакуючы Акцябрскі, фашысты заўсёды натыкаліся на магутны партызанскі заслон. У лютым 1942 года «лясны гарнізон» Фёдара Паўлоўскага, які вырас з невялікага атрада «Чырвоны Кастрычнік», налічваў ужо 13 атрадаў. Полымя партызанскай вайны разгаралася. Да лета сорок другога ў Рудабельскай рэспубліцы дзейнічала цэлае злучэнне партызан на чале з «Аваднём» — сакратаром падпольнага абкома партыі І. Вятровым.

Фашысты лютавалі. Уклінаваючыся ў партызанскую зону, карнікі палілі ўсё і ўсіх. З зямлёй зраўнялі акупанты Лаўстыкі, Курын, Рудно, Вежын, Смугу... Спалілі разам з людзьмі — жанчынамі, дзецьмі, старымі. У Лаўстыках — 503 чалавекі, у Вежыне — 350, у Смузе — 321. У Курыне ў жывых засталася каля 30 жыхароў. У Рудні — адзін інвалід Жынько...

Але Рудабельская рэспубліка зброю не склала. І калі ўвосень 1943-га фронт наблізіўся да яе, партызаны прарвалі з тылу фашысцкую абарону і на працягу 20 дзён трымалі «вароты» на Вялікую зямлю. Праўда, хутка нашым войскам давялося часова адступіць, і Рудабелка зноў аказалася ў калцы. Але няскораная. Партызаны бязлітасна змагаліся з ворагам, пакуль у чэрвені сорок чацвёртага не злучыліся з перадавымі часцямі Савецкай Арміі.

УАКЦЯБРСКІМ мне давялося быць у залатую восенскую пару, калі тут ужо справілі дажынкі і палі зеляніла азіміна. Стаяла шэсцьдзесят шостая восень пасля той, у якую першыя рудабельскія камунары ўзнялі тут сцяг народнай улады. Імёнамі герояў Кастрычніка, імёнамі іх сыноў, якія адстаялі заваёвы рэвалюцыі ў сорок першым, у Акцябрскім названы вуліцы, плошчы, школы, кінатэатры... Стаіць на мармуровым п'едэстале Вечнай славы Ціхан Бумажкоў — правадыр раённай партыйнай арганізацыі, першы Герой Савецкага Саюза сярод партызан Вялікай Айчынай. Стаяць дзесяткі абеліскаў на зямлі Акцябршчыны. У прарыстым блакіце неба палымнее над Рудабелкай пунсовы сцяг.

Людзі тут жывуць тымі ж клопатамі, што і ўся наша краіна: будуюць, сеюць хлеб, вучацца, гадуюць дзяцей... У грозныя гады ваеннага ліхалецця іх бацькам і дзядам уручалі баявыя ўзнагароды. Ім цяпер уручаюць ордэны за працу. Працу шчырую, самаадданую, якая непазнавальна ператварыла гэты некалі глухі балотны край. Кожны год прыносіць сюды нешта новае: хай то школа, ці дзіцячы сад, бальніца ці Дом культуры... Унукі былых парабкаў барона Урангеля засядаюць сёння ў парламенце рэспублікі, мясцовым муніцыпалітэце. Не, яны не прафесійныя палітыкі. Такіх у нас няма. Яны працуюць на заводзе і ў полі і разам з тым вырашаюць дзяржаўныя справы...

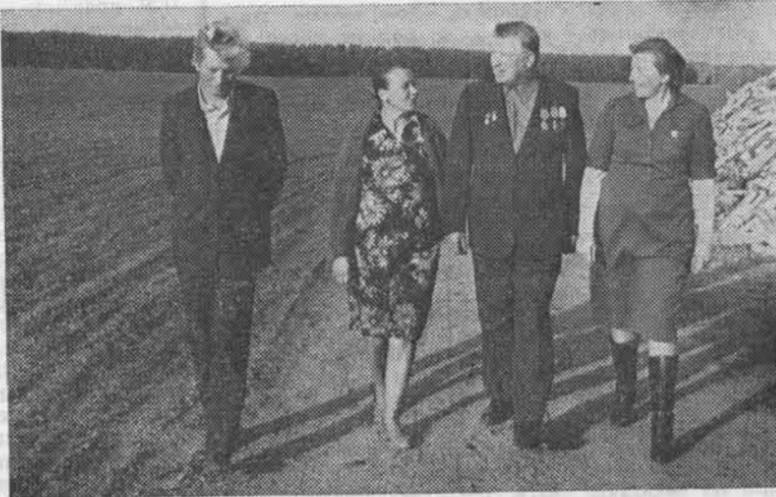
За гэта біліся ў семнацатым! Гэта адстойвалі ў сорок першым! Гэта мы імкнемся пакінуць у спадчыну нашым нашчадкам!

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

НА ЗДЫМКАХ: ідуць ДАШКОЎСКІЯ — адна з хлебаробскіх дынастый Акцябршчыны; былыя партызаны Рудабельшчыны Іван ДАЙНЕКА і Ефрасінья МАЛАКОВІЧ каля помніка Герою Савецкага Саюза Ціхану Бумажкову; Уладзіміру БЕЛАМУ было дзесяць гадоў, калі яго дваццацігадовы брат Фёдар падарваў гранатай сябе разам з гітлераўцамі... Адна з вуліц Акцябрскага носіць сёння імя героя.

Фота С. КРЫЦКАГА.

Сцяг над Рудабелкай

кайзераўскаму палкоўніку. Палкоўнік прыняў ультыматум. Праз гадзіну і духу яго не было тут.

Рудабелка не скарылася. Былыя парабкі, якія ўпершыню адчулі смак свабоды, прагалі інтэрвентаў. На ўрачыстым мітыingu паднятымі вінтоўкамі прагаласавалі, каб воласць назаўсёды насіла дарэго імя рэвалюцыі. Так на карце Беларусі замест вёсак Карпілаўка і Рудабелка з'явілася новая назва — Акцябрскі. Як сімвал вернасці ідэалам пралетарскай рэвалюцыі. Такой была воля народа...

У музеі народнай славы гарадскога пасёлка Акцябрскі на самым відным месцы вісяць партрэты герояў, якія ўстанавілі тут Савецкую ўладу. Яны маладыя на гэтых партрэтах. Такімі яны пайшлі ў свой апошні бой. Такімі яны засталіся ў памяці народнай.

На вялікі жаль, вельмі нямногія ўдзельнікі бурных падзей тых гадоў дажылі да сённяшняга дня. Адзін з іх — Рыгор Чугайла.

Дзеду Рыгору цяпер восемдзесят сем. Што й казаць, гады немалыя. Але сурова камунарская маладосць жыве ў яго памяці. Немагчыма забыць, як каля вёсак Старая Дуброва атрад прабіваўся праз смяротнае кальцо пілсудчыкаў. Як, адстраляваючыся да апошняга патрона, геройскі загінуў камандзір рудабельскіх партызан Максім Ус. Як палілі карнікі Рудабелку і па-зверску распраўляліся з яе жыхарамі. Як расстралялі легіянеры ў Бабруйскай крэпасці трыццаць заложнікаў — старых бацькоў партызан...

У бязлітасных бітвах адстойвалі свабоду рудабельцы. А калі скончылася грамадзянская вайна, пачалі ладзіць новае жыццё. На зямлях, што раней належалі Урангелю, набіраў моц першы саў-

цябрскага раёна. Фашысцкія карнікі спалілі разам з жыхарамі больш трыццаці вёсак. Восем з іх не аднавіліся...

Акцябрскі не скарыўся і на гэты раз. Невялікі кавалачак савецкай зямлі фашысты заняць так і не змаглі. Яны рваліся да Волгі, а тут, у глыбокім тыле, за тысячы кіламетраў ад лініі фронту, працягвала існаваць Савецкая ўлада. Выходзілі газеты, Гаварыця савецкае радыё. Дзеці хадзілі ў школу. Працавалі млыны, майстэрні... Нават навабранцаў адпраўлялі ў армію — праз лінію фронту. Усе ваенныя гады над легендарнай Рудабелкай палымнеў сцяг народнай улады.

Як такое магло быць?! Мо фашыстам не патрэбен быў гэты пасёлак? Наадварот. На Акцябрскі кідалі ўласаўцаў, карнікаў, рэгулярныя часці. Акцябрскі палілі, катавалі, расстрэльвалі. Акцябрскі бамбілі самалёты. Бамбілі яго фашысты ў сябе ў тыле!

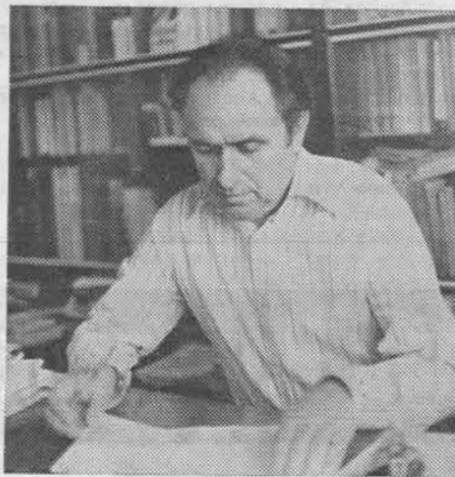
«12 снежня 1942 года наша авіяцыя бамбіла бандыцкія вёскі Карпілаўку, Рудабелку, Дзерць, што размешчаны прыкладна за 43 кіламетры на поўдзень ад Парыч. Вынікі бамбёжкі не вызначаны, бо пасланыя туды нямецкія атрады сустрэліся з магутным бандыцкім атрадам і вымушаны былі адступіць». (З данясення паліцыйнага б'яспекі СД № 39).

Гэта нават уявіць цяжка! Фантастыка! Пасля бамбёжкі. У тыле сваіх войск. Зімой, калі замерзлыя балоты ўжо не перашкода. Не адзін атрад ішоў — сказана: атрады. Ішлі не другарадныя ваякі, панабраныя з розных краін. Ішлі самі ж гітлераўцы — нямецкія атрады! І не старыя, не падлеткі, як такое бывала ў іх пад канец вайны, — гэта быў яшчэ толь-

ГОЛАС ПІСЬМЕННІКА ГУЧЫЦЬ СВОЕАСАБЛІВА І ЧЫСТА

ПА ЗАРУБКАХ ПАМЯЦІ

В. АДАМЧЫКУ — 50 ГАДОУ

Па календары была восень, аднак прыпала сонца. Неба заслана блакітнай цыратай. Высока-высока цёмнымі кропелькамі рушыць птушыны клін. Зямля ўжо шэрая, стомленая, без зеляніны...

Мне давялося быць у гэты час на Гродзеншчыне. Тады прыгадаліся радкі: «Каб я быў мастаком, меў шчыра-балючы талент Ван-Гога, я нашу вёску, зямлю і людзей намалюваў бы не ў сіні, а ў шэра-жоўты колер прывялага жыта і нашае нішчымна пясчанае зямлі... У нас усё шэрае: хаты, неба (бо край дажджлівы) і нават вечары — шарая гадзіна...»

Гэта напісаў адзін з самых маіх любімых беларускіх пісьменнікаў Вячаслаў Адамчык, творчасць якога глыбока нацыянальная, магутная па сваёму абсягу, па пранікненню ў чалавечую псіхалогію.

Я вярнуўся з Гродзеншчыны і пазнаў Вячаслава Адамчыку, каб сустрэцца і пагутарыць. Аднак не атрымалася. Клопатаў у яго было многа, бо ад'язджаў на некалькі месяцаў у Злучаныя Штаты Амерыкі на сесію Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у складзе дэлегацыі Беларускай ССР.

Даўно, калі Вячаслаў Адамчык толькі пачынаў сваю літаратурную працу, ён зазначаў у аўтабіяграфіі: «Пісаў і пісаццяму сваё жыта, сваю дарогу ў полі, маладую бярэзіну пры жыццё, ціш, вечар і сваю маці з дзяржжэй зеляна за плячыма... Я думаў і думаццяму пра тое, чаму асталося восем мільёнаў беларусаў, а іх было больш дзесяці яшчэ тады, калі слыны чалавек з-пад Наваградка, чытаючы курс лекцый у Калеж дэ Франс у Парыжы, гаварыў пра найлепшую прастату нашае мовы. Я хачу гэта зразумець: для сябе і для другіх...»

Помню, недзе чытаў, што радасць і шчасце іншага чалавека можа па-сапраўднаму зразумець толькі той, хто ведаў голад і холад. Пакаленню Адамчыка хапіла ўсяго спаўна. Ягонае дзяцінства выпала на вайну, калі побач хадзіла смерць, штодзень адчувалася яе цяжкае дыханне. Мо таму ў пісьменніка такое вострае адчуванне жыцця, жаданне зведзе душу чалавека. Якую страшную дэталю захавала дзі-

цячая памяць: п'яныя фашысцкія салдаты, назабяляўшыся стральбой у чыгуначныя рэйкі, адкрываюць агонь па ім, дзесяцігадовым пастушку.

І ўсё-такі Вячаславу Адамчыку пашанцавала з маленства. Сваё знаёмства з кнігай ён пачаў з вершаў Міцкевіча, Купалы, Багдановіча. З першых крокаў увайшоў у надзвычай багаты свет цудоўнай паэзіі. Дзякуючы маці, зведаў чысціню і прыгажосць польскага і беларускага фальклору.

У пасляслоўі да кніжкі маладога літаратара з Віцебшчыны Міколы Воранава Вячаслаў Адамчык адзначаў, што маладая беларуская проза найбольш чуйная да вясковага жыцця. І прычын тут некалькі: адна з іх тая, што аўтары паходзяць з вёсак, другая — што там яшчэ жыве народнае самабытнае слова, трэцяя — што ў вёсцы, як ні ў якой іншай сацыяльнай групе, ідзе круты пералом, і чацвёртая, мо самая важная прычына, што ў сялянскай прозе найбольшыя здабыткі. Гэта, значыцца, ёсць у каго павучыцца.

Менавіта гэтыя словы першнаперш можна было ў пачатку творчага шляху аднесці і да самога Адамчыка. Ён нібыта напісаў пра сябе, вытлумачваючы свой прыход у літаратуру.

Вячаслаў Адамчык вельмі псіхалагічны, пластычны мастак. Яго апавяданні льюцца, нібыта песні, з якіх нельга выкінуць хоць бы слоўца. Толькі гэтыя песні бываюць розныя: у залежнасці ад таго, пра што піша пісьменнік.

Адамчык пачынаўся з апавяданняў. І мы цяпер маем выдатныя ўзоры гэтага жанру. Пяць зборнікаў апавяданняў, у якіх ёсць нешта чэхаўскае і бунінскае і крышку ад Чорнага. Адамчык любіць гэтых пісьменнікаў, ставіцца да іхняй творчасці з вялікай павагай. Ён вучыўся ў іх майстэрству.

Я трымаю перад сабою зборнікі апавяданняў Адамчыка «Свой чалавек», «Млечны шлях», «Міг бліскавіцы», «Дзікі голуб», «Дзень ранняй восені» і не магу вызначыць, якая з гэтых кніжак лепшая. У кожнай — душа пісьменніка, яго любоў і нянавісць, яго жыццёвы вопыт.

Але вось чытаю апавяданне «Пах летніх траў», і нібыта ўсё, пра што піша пісьменнік, адбы-

ваецца са мною, нібыта гэта я еду ў сваю родную вёску да маці. «...усміхнецца (маці — В. С.), ці можа спярша заплача, ці будзе ўсё разам, і рукі, што бачылі цяжкую зямлю і мурзатых дзяцей, самі выпускаць рагі дзяржжэй».

— А маё ж сэрца як і чула... Кніжкі апавяданняў В. Адамчыка былі падрыхтоўчай работай да рамана. «Чужую бацькаўшчыну» ён пісаў ужо сталым, вопытным пісьменнікам. Але, Адамчык прызнаецца ў гэтым сам, раман карцела напісаць яшчэ ў далёкія студэнцкія гады. Тады ўжо ён думаў пра лёс Імпольа, Алесі, Міці Корсака, пра долю заходне-беларускага селяніна, затурканага, замардаванага жыццём.

Заходняя Беларусь санацыйных часін — гэта надзвычайная старонка ў гісторыі нашага народа. Колькі сялян з Навагрудчыны, Піншчыны, Пружаншчыны з'ехала з родных мясцін у пошуках лепшай долі ў Аргенціну, Канаду, Аўстралію... Яны не бачылі белага свету, працуючы на сваіх шэрых палосках зямлі. Думка пра свой народ, яго пакутлівы лёс нарадзіла раман «Чужая бацькаўшчына», а затым і «Год нулявы». Зараз, рэдкі за радком, старонка за старонкай расце раман «Цень ад штыха», у якім тыя ж героі. Толькі на беларускай зямлі ўжо не польская, а нямецкая навала. Фашызм дапоўз да вёсак і гарадоў Беларусі.

Ёсць меркаванне, нібыта сапраўдны твор пра вайну можа напісаць толькі літаратар, які сам адчуў яе страхозце і цяжар. Вячаслаў Адамчык не франтавік і не партызан, але яму ёсць пра што расказаць, бо зарубкі ў памяці засталіся моцныя.

Меншы сын Вячаслава Адамчыка Міраслаў нядаўна надрукаваў невялікі верш, прысвечаны бацьку:

Жоўтыя груды,
Навагрудчыны пясак,
Памяць дзяцінства,
Майго бацькі радзіма
І майго дзеда зямля.

Мы сведкі росквіту творчасці пісьменніка Вячаслава Адамчыка, сталення і ўзможання яго таленту. Яго адметны голас гучыць своеасабліва, чыста ў магутным хоры беларускай літаратуры.

Віктар СУПРУНЧУК.

НА МОВАХ СВЕТУ

БАЛГАРЫЯ

Вершы лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы і прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Рыгора Барадуліна шырока вядомы ў Балгарыі па публікацыях у перыядычным друку, у зборніках, паэтычных анталогіях. Цяпер балгарскі чытач мае магчымасць пазнаёміцца з лірыкай паэта па асобным зборніку «Трафейная труба», які выпушчаны сафііскім выдавецтвам «Народна култура».

У прадмове да кнігі яе складальнік, вядомы балгарскі паэт і перакладчык Найдзен Вылчаў дае высокую ацэнку творчасці беларускага паэта: «Маштабныя ідэі, шчодры талент, палёт натхнення, сучаснае дыханне, дзёрзкі дух, спавядальная інтанацыя, артыстычная ўлада над словам, бесперапынны рух і пошук, шырокая панарама, найцудоўнейшыя дэталі. — усё гэта чаргуецца і дапаўняецца адно адным у яго паэтычным свеце, каб злучыцца ў своеасаблівым барадулінскім калейдаскопе, у якім другая палова дваццатага стагоддзя пазнае сябе ў цудоўных і жудасных, белых і чорных колерах захаду і ўсходу стопкадрах. Таго стагоддзя, якое для паэта падзелена на дзве часткі: вайна і пасля вайны».

На балгарскую мову творы беларускага паэта пераклалі Найдзен Вылчаў, Іван Давыдкаў, Стэфан Паптонеў і Петар Аліпнеў.

ПОЛЬШЧА

«Ззяючай зоркай» беларускай паэзіі назваў Дануту Бічэль-Загнетава ў пасляслоўі да кнігі яе вершаў «Ты гэта ты», выпушчанай Лодзінскім выдавецтвам, вядомы польскі паэт і перакладчык Мацей Юзаф Канановіч. Ён падкрэслівае, што «паэзія Дануты Бічэль глыбока караніцца ў народнай глебе, у традыцыйнай народнай, толькі што квітнее новымі цветамі, ззяе новым спалучэннем барваў, арыгі-

нальнасцю метафары, якая прасякнута сучаснасцю, новым жыццём».

Акрамя Мацея Юзафа Канановіча, над перакладамі твораў беларускай паэзіі, якая жыве ў горадзе Гродна, працавалі даўнія сябры беларускай літаратуры Ян Гушча, Ігар Скірышкі, Тадэвуш Хрусьцялеўскі, Казімеж Андэжэй Яворскі.

ЧЭХАСЛАВАКІЯ

На пытанне, чаму ён узяўся за пераклады беларускай літаратуры, вядомы чэшскі літаратуразнавец і перакладчык Вацлаў Жыдліцкі адказаў: «У сваіх выступленнях у друку я гаварыў пра высокі ўзровень беларускай сучаснай літаратуры. Але гэта былі, так сказаць, словы. Таму я рашыў паказаць, якая яна ў сапраўднасці. І стаў перакладаць».

На творчым рахунку Вацлава Жыдліцкага пераклады раманаў Янкі Брыля «Птушкі і гнёзды», Івана Пташнікава «Міцкі» (выйшаў пад назвай «Час вяртання»), Уладзіміра Караткевіча «Нельга забыць», «Хрыстос прызямліўся ў Гародні», «Дзікае палыванне караля Стаха» (выйшла пад назвай «Каралеўская помста»), апоўвесьці Васіля Быкава «Дажыць да святання», Аляксея Каршова «Данута», «Хатынскай апоўвесьці» Алясея Адамовіча, кнігі Алясея Адамовіча, Янкі Брыля і Уладзіміра Калесніка «Я з вогненнай вёскі...».

Новая праца Вацлава Жыдліцкага — пераклад апоўвесьці Івана Шамякіна «Гандлярка і паэт», якая выпушчана летась пражскім выдавецтвам «Лідове накладателství». Гэта не першы зварот перакладчыка да творчасці народнага пісьменніка Беларусі. У 1975 годзе гэтак жа выдавецтва, якое шмат робіць для прапаганды беларускай літаратуры ў Чэхаславакіі, азнаёміла чытача з рамана Івана Шамякіна «Сэрца на далоні».

Аляксей ГАРДЗІЦКІ.

НОВЫЯ ВЕРШЫ

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК.

Сасна падцінала бакі,
За вільчык спаўзала сонца
У дрожную цішу ракі,
Дзе енчылі вёдры ў палонцы.

А мо да мяне гэты госць—
Піла на плячы спявае.
І нешта сумотнае ёсць
У тым, што я моўчкі чакаю.

У тым, што палонка жыве
Жыццём, да вясны бясконцым,
І ў тым, што па снезе плыве
Ні вецер, ні дзень і ні сонца.

Адам ГЛОБУС

Не ведаем,
што будзе...
Што было,
знікае...
Мы будзем палац,
дзе, можа, будзе
будучае жыццё
між сцен мінулага,
пад купалам прасторы,
і разам з ім
між часу,
на мяжы
ўзнікне ЗАРАЗ
і ўбачыць зоры,
чыё святло
так доўга
да Зямлі
ляціць.

Ала КАНАПЕЛЬКА

Родная мова,
Радзімае слова,
Полымя зорных калін.
Песні вясновай
Заткана аснова,
Словам бацькоўскай зямлі.

Шчасцем і горам
Прайду з гэтым словам,
Як мой народ і мой край.
Пад жаўруковым,
Пад перуновым
Небам

адбыцца мне дай,
Роднае слова!

Ірына САБАЧЭУСКАЯ

Станцыя, на якой нам не сустрэцца,
Плача развітальнымі гудкамі.
Мне ад праўды нікуды не дзецца
І ніколі не сустрэцца з Вамі.

Зорка незгарэлая ў жыцце
Свеціць мне, як успамін аб леце.
Можа, гэтай ноччу Вы не спіце!
Праз акно гамоніць з Вамі вецер.

Шэрыя засмучаныя вочы,
Словы за папрокі не прыміце.
Хай прысніцца Вам у доўгай ночы
Зорка незгарэлая ў жыцце.

«КАЛІ Я ПІШУ ПРА ВАЙНУ, Я ПІШУ ПРА МІР»

Піру вядомага беларускага пісьменніка Алеся Адамовіча належаць такія мастацкія і дакументальныя творы, як «Партызаны», «Хатынская аповесць», «Я з вогненнай вёскі...» і іншыя. Іх асноўная тэма — ваенная. І гэта не выпадкова: будучы пісьменнік зусім юным разведчыкам змагаўся з фашысцкімі захопнікамі на акупіраванай зямлі роднай Беларусі. Дзелячыся сваімі думкамі з журналістам Юрыем САПАЖКОВЫМ аб праблемах вайны і міру, Аляксей АДАМОВІЧ расказвае:

— Калі я пішу пра вайну, я пішу пра мір — пра яго жыццёвую неабходнасць, пра неабходнасць для кожнага чалавека змагацца за яго. Заходнія крытыкі, выдаўцы, а іншы раз і пісьменнікі папракаюць нас: «Колькі можна гаварыць пра тое, што было так даўно? Гэта ненатуральна, супраць законаў памяці, якой трэба ж некалі супакоіцца...» А тыя, у каго сумлення менш, нават сцвярджаюць, што ў неадступнасці нашай памяці праяўляецца «ўстаноўка на вайну», на агрэсію. І гэта гаворыцца тым, хто поўнай чашай выпіў усе беды, увесь жах вайны! Нагадаю толькі: у Беларусі, ажыццяўляючы план «Ост», які прадугледжваў «зніжэнне біялагічнага патэнцыялу» славян, гітлераўцы знішчылі 2,3 мільёна чалавек. Загінуў кожны чацвёрты жыхар рэспублікі. Былі поўнаасцю разбураны і спалены 9 200 вёсак, больш чым у 600 з іх забіты ўсе жыхары. Людзі ведаюць жудасны лёс чэшскай вёскі Лідзіца, французскай Арадур. У Беларусі ж больш за 600 вёсак з такім лёсам! Ці не таму не можам мы забыць мінулую вайну, што не забываем, не ў стане забыць пра вайну, што пагражае з блізкай будучыні?

Як жывая плоць планеты сама стварыла той кісларод у саставе атмасферы, дзякуючы якому жывое можа жыць, так за многа тысячагоддзяў напрацаваны і кісларод чалавечнасці, якім людзі дыхаюць, а таму і застаюцца людзьмі — насуперак самым расчалавечваючым абставінам. Без яго свет быў бы сапраўды ўдушліва жудасны. Пад гуманістычнымі накіраванымі чалавецтва я разумю літаратуру, мастацтва, народную творчасць, свядомасць. Цяпер у нас няма выбару: рабіць ці не рабіць гэтую работу. Работа гэта ідзе і павінна працягвацца. Паслядоўна і да канца. Таму што самі развіццём чалавецтва перад людзьмі пастаўлена апошняе пытанне: ці вы кінеце канчаткова гэты занятак — вайну, навучыцеся вырашаць свае праблемы іншым чынам, ці загінеце, знікнеце назаўсёды!

У тэрмаядзернай вайны адзін-адзінны адрасат — усё чалавецтва. І вайна такая — найвялікшы і апошні генацыд у гісторыі зямной цывілізацыі.

У чалавецтва ёсць толькі адзін шлях наперад: раззбраенне, развіццё ва ўмовах міру, якое б знімала напружанне паміж блокамі, дзяржавамі, групамі людзей. Застыць на месцы, каб не апынуцца ў бездані, проста немагчыма. Таму ролю літаратуры сёння я параўнаў бы з роляй чалавека, які спяшаецца падкласці пад кола, што спаўзае, хоць які-небудзь каменчык. Затрымаць, замацаваць кола, выйграць час...

Але што ж можа зрабіць для гэтага проста чалавек? На памяці ў чалавецтва 15 тысяч войнаў. І ні разу гэтыя крываваыя бойні не былі патрэбны народам, усякі раз людзей уцягвала ў іх чыё-небудзь уладальства. Як просты, не надзелены высокімі паўнамоцтвамі чалавек можа перашкодзіць гэтай катастро-

фе? Ён можа выступіць са словамі пратэсту. Але як гэтым словам стаць рэальнай сілай?

Так, войнаў было 15 тысяч. І нават пасля другой сусветнай іх было ўжо 150. Лакальных, 150 спроб самазабойства. І ўсё-такі я веру: чалавек утрымаецца за сваю планету, выратуе яе і сябе ад гібелі.

Вучоным вядома эйнштэйнаўская формула: $E=MC^2$ (г. зн. энергія ў Сусвеце роўная масе, памножанай на квадрат хуткасці святла). Я ўразіўся, даведаўшыся пра тое, як я можна растлумачыць: аказваецца, матэрыя, адпушчанае прыродай на будаўніцтва чалавечага цела, аднаго-адзінага, зусім дастаткова, каб (калі б яе можна было пераўтварыць у энергію) узарваць горад, рухаць ледакол на працягу многіх гадоў, асвятліць цэлы раён... Гэта, так сказаць, матэрыяльна-энергетычны патэнцыял, выдзелены прыродай на кожнага з нас. Ну а духоўны? Ці роўны наш духоўны патэнцыял матэрыяльнаму? Бо ніколі ў гісторыі не было моманту, каб так многае залежала ад духоўнага, маральнага патэнцыялу чалавека, чалавецтва.

Гістарычная памяць народаў напоўнена подзвігамі чалавечага духу. Але сёння надшоў час клікаць чалавека да самага галоўнага ў гісторыі подзвіга — у імя выратавання планеты. Колькі неабходна было вялікіх і маленкіх перамог, каб у пераможанай сталіцы фашысцкага рэйха настаў канчатковы Дзень Перамогі! Не менш, а можа быць, і больш перамог, вялікіх і малапрыкметных, запатрабуецца, каб пераможаны быў галоўны вораг сённяшняга чалавецтва — небяспека атамнага саманішчэння. Мы пераможам, калі кожны будзе рабіць усё, што можа!

Усяму свету сёння вядомы простая хатняя гаспадыня з Ослы Ракель Педерсан і амерыканскі рабочы Хол. Яны былі ініцыятарамі «Маршаў міру-81» у Еўропе і ў Амерыцы. Пры гэтым нарвежская жанчына, маці і жонка, прадала свой дом, а грошы за яго аддала на арганізацыю «Маршу міру», які і адбыўся, небывала магутна прайшоў праз еўрапейскія сталіцы, гарады, пасёлкі. Ахвярвала сваім домам, каб выратаваць агульны дом — Еўропу, планету!

Яшчэ больш шматлікі «Марш міру» прайшоў па краінах планеты летась...

Словы пратэсту — гэта ўжо актыўнае дзеянне. Гэта ўжо рэальная сіла, з якой немагчыма не лічыцца. І пачуцці. І розум людскія канцэнтруюцца на адной агульнай справе: выратаваць саму магчымасць жыць далей.

Успамінаю словы аднаго нямецкага пісьменніка: «Я не хачу ўцялець у атамнай атацы. Уцялець, каб быць з'едзеным радыяцыяй і думкай, што я не ўсё рабіў і зрабіў, каб гэтага не адбылося».

Кожны чалавек павінен прымерць гэтыя словы да свайго сумлення. І дзейнічаць адпаведна сумленню. І гэта будзе выратаваннем свету.

Барысаўскі Дом культуры — любімае месца адпачынку гараджан. У шматлікіх гуртках мастацкай самадзейнасці і клубах тут займаюцца дзеці-дашкольнікі, вучні, студэнцкая моладзь, а таксама людзі старэйшага ўзросту. Кожны знаходзіць сабе занятак па густу.

Больш за 150 юных жыхароў засвойваюць азы харэаграфіі ў дзіцячай студыі, а старэйшыя займаюцца ў танцавальнай групе, студыі сучаснага бальнага танца. Ветэраны Вялікай Айчыннай вайны і працы арганізавалі свой хор, якому за майстэрства выканання і прапаганду патрыятычнай песні было прысвоена званне народнага. Сёння яго ўдзельнікі, а таксама дзіцячы ансамбль «Арляныты» і хор «Бярозка» выступаюць у святочных канцэртах, прысвечаных кастрычніцкаму святу.

Энтузіясты мастацкай самадзейнасці Дома культуры пачалі рыхтаваць спецыяльныя праграмы да 40-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

НА ЗДЫМКАХ: народны хор ветэранаў вайны і працы; ідуць заняткі ў дзіцячай харэаграфічнай студыі.

Фота А. ТАЛОЧКІ.

ПЛАКАТЫ ДЗМІТРЫЯ МАОРА:

АБ ЧАСЕ І ЛЮДЗЯХ

РЭПАРТАЖ З НЕЗАБЫЎНАГА МІНУЛАГА

Іменна так можна ахарактарызаваць творчасць вядомага савецкага графіка Дзмітрыя Маора, які адлюстравваў у сваім мастацтве ўсе этапы рэвалюцыйнай барацьбы ў Расіі і першыя гады Савецкай рэспублікі. У гэтым сэнсе яго работы маюць не толькі вялікае мастацкае, але і дакументальна-гістарычнае значэнне: па плакатах, малюнках, карыкатурах Маора можна меркаваць аб часе і людзях.

Маор нарадзіўся ў Нова-Чаркаску ў сям'і данскога казака. Сапраўднае яго прозвішча — Арлоў. «Маор» — псеўданім; узяты Дзмітрыем пад уплывам вобраза аднаго з герояў Шылера. Маляваць ён пачаў з ранняга дзяцінства, але ніколі ў мастацкай школе не вучыўся. Гэта не перашкодзіла яму стаць пінерам савецкай палітычнай графікі і прафесарам мастацкага інстытута. Маор яшчэ раз даказаў сваім прыкладам, што ў выніку ўсё вырашаюць працавітасць і талент.

Падзеі першай рускай рэвалюцыі 1905 года аказалі на яго моцнае ўражанне і адыгралі рашаючую ролю ў выбары шляху. Студэнт юрыдычнага факультэта Маскоўскага ўніверсітэта ўдзельнічаў у паўстанні, будаваў барыкады, страляў у жандараў і... маляваў. Іменна ў той час карыкатурамі мастака-самавучкі зацікавіўся рэдактар адной з маскоўскіх газет, і малюнкi Маора сталі з таго

часу рэгулярна друкавацца ў прэсе.

6 сакавіка 1917 года ў газеце «Утро России» з'явілася вядомая карыкатура Маора на Мікалая II — «Архіўная слаўтасць». Мастак паказаў побач цар-пушку, цар-звон і былога расійскага цара з подпісам пад кожным адлюстраваннем: «Не страляе», «Не звоніць», «Не царствуе».

Ідэйныя перакананні цалкам зліваліся ў Маора з творчымі прынцыпамі і імкненнямі. Ён вітаў Вялікую Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю 1917 года, адгукнуўшыся на яе серыяй малюнкаў, якія сталі сёння хвалючым мастацка-гістарычным дакументам. Ён паказаў рабочага на варце Крамля, грузавік з чырвонагвардзейцамі, першы мітынг у вёсцы... Да гэтага часу адносіцца пачатак яго дружбы і сумеснай работы з Маякоўскім — у садружнасці з вялікім паэтам рэвалюцыі Маор стварае многія свае творы.

Выдатнае месца ў творчасці Дзмітрыя Маора займае яго дзейнасць у савецкім сацыялістычным часопісе «Крокодил». Ён многа малюе на міжнародныя тэмы, выкрываючы падкопы імперыялістаў супраць Савецкай рэспублікі, высмейваючы яе знешніх і ўнутраных ворагаў. Адзін з даследчыкаў яго творчасці сцвярджае, што па сваёй выкрывальнай танальнасці малюнкi Маора служылі як бы камертонам для гучання карыкатур гэтага са-

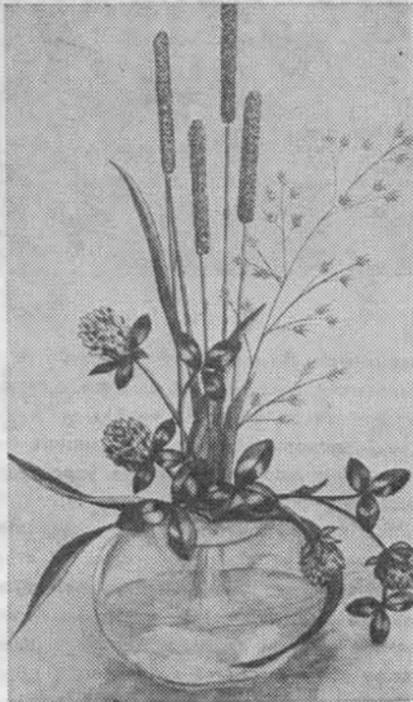
тырычнага часопіса. Падзеі ў мастацкім жыцці стаў альбом Маора «Хто яны такія?», дзе ён паказаў стаўпоў сусветнага капіталу — Гувера, Чэрчыля, Моргана, Раффелера.

Творчасць Маора не абмяжоўвалася палітычнай і сацыяльнай графікай. Ён ілюстравваў паэму Маякоўскага «Добра», «Руслан і Людміла» Пушкіна, а ў гады другой сусветнай вайны звярнуўся да гераічнага помніка старажытнарускай літаратуры «Слова аб палку Ігаравым». Цікавыя і яго сярэвядзінскія шаржы на першага савецкага міністра асветы А. Луначарскага, У. Маякоўскага, Ч. Чапліна.

...Сярод твораў любога вялікага мастака заўсёды ёсць адзін такі, што ўзнікае ў памяці, калі вымаўляеш яго імя. У Маора гэта плакат «Ты запісаў добраахвотнікам?». Паказаны на плакаце чырвонаармеец вельмі падобны на свайго стваральніка. Яго вочы пільна глядзяць на цябе, пытаючы, звяртаючыся да сумлення. Незвычайна выразнасць вобраза тлумачыцца не толькі вялікім талентам мастака і яго майстэрствам — у яе аснове глыбокая ідэйная перакананасць. Гэты плакат быў створаны неўзабаве пасля рэвалюцыі. Але ён сучасны і сёння і будзе жыць пасля нас.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

ПАРТРЭТ З МАКАВЫХ ЗЯРНЯТ

Звычайная керамічная ваза. Па форме яна нагадвае традыцыйны сялянскі гладыш. Словам, ваза як ваза. І ўсё ж яна прыцягвае ўвагу кожнага сваёй адметнасцю, нават унікальнасцю. На вазе партрэт вучонага, Героя Сацыялістычнай Працы М. Мухіна, аўтара вядомага ў Беларусі і па-за Беларуссю жыта гатунку «белта». Чорна-белы мазаічны партрэт выкананы з макавых зярнят, замацаваных клеём на паверхні пасудзіны. І кожны, хто ведае прафесара Мухіна, не можа не здзіўляцца ўмельству і майстэрству мастака. Але старшы аграном аддзела навукова-тэхнічнай інфармацыі Беларускага навукова-даследчага інстытута земляробства Галіна Храмцэвіч сціпла ўсміхаецца.

— Што вы, я ні ў якім разе не прэтэндую на званне мастака. Мазаічныя работы з зярнят розных раслін — мае захопленне, хобі, як цяпер модна гаварыць.

І я слухаю цікавы расказ Галіны Васільеўны пра тое, як пачалося яе захопленне. Яшчэ з маленства яна палюбіла маляванне. У вольныя хвіліны брала ў рукі пэндзлі, фарбы і пачынала маляваць. На аркушах нараджаліся лірычныя сельскія пейзажы, кветкі — усё, што ўражвала навокал.

— Маляваць працягваю і цяпер, — зазначае жанчына. — А мазаікай захапілася параўнальна нядаўна. На рабоце мне амаль кожны дзень даводзіцца мець справу з насеннем. І заўсёды я не без хвалявання бяру ў рукі жменьку тых або іншых зярнят. Здзіўляе не толькі сам па сабе факт, што ў маленькім зярняці закладзена вялікая сіла жыцця, але і тое, што яны не падобныя адно да аднаго

па форме, колеру. Колеры ж бываюць такія разнастайныя па адценнях, сакавітыя, што так і хочацца бясконца любавання імі. Вось і падумалася: а ці не паспрабаваць выкарыстаць іх як матэрыял для мазаічных работ? А тут набліжаўся юбілей нашага інстытута. Захацелася з насення, над якім працуе наш калектыў, зрабіць нешта цікавае, незвычайнае. Першым маім творам стаў ручнік з хлебам-соллю. На доўгай палаце ватманскай паперы з насення жыта, ячменю, аўсу, грэчкі, буракоў і г. д. быў выкладзены нацыянальны арнамент, хлеб-соль.

У інстытуце нам давялося прысутнічаць адразу на дзвюх імправізаваных выстаўках твораў Г. Храмцэвіч. Адна з іх была крыху незвычайнай, бо складалася з паказу слайдаў тых работ, якіх цяпер няма ў аўтара. Яны далёка за межамі рэспублікі.

Пазалетась у інстытуце была арганізавана выстаўка твораў самадзейнай мастачкі «Восеньскі букет». Прысвячалася яна Міжнароднаму жаночаму дню. Гэта серыя работ, на якіх адлюстраваны букеты розных кветак. У іх арганічна і арыгінальна сплучаліся мазаічныя і жывапісныя часткі.

— Не змагла я адмовіць сваім калегам з Ленінградскага навукова-даследчага інстытута раслінаводства. Ім спадабаліся мае работы — падарыла. Хаця адна — букет, складзены з цімафеўкі, аўсяніцы і канюшыны — засталася тут у інстытуце.

Есць у характары Галіны Васільеўны адметная рыса — дабрата, бескарысліваць. За апошнія гады ёю створаны некалькі дзесяткаў работ, а вась у сябе дома няма ніводнай.

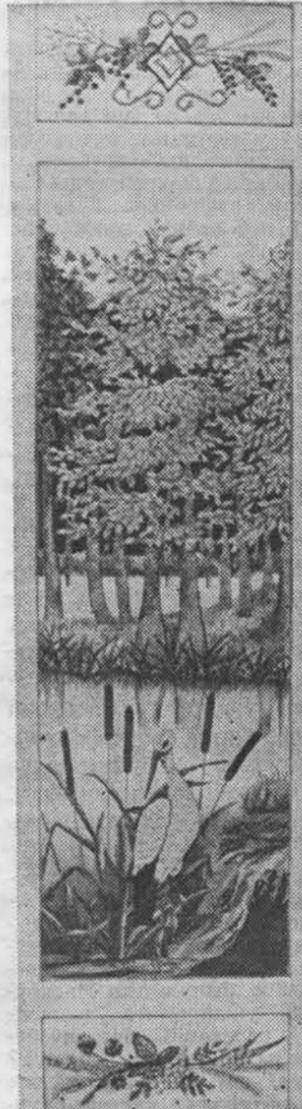
У кабінце загадчыка аддзела навукова-тэхнічнай інфармацыі А. Грынёва давялося пазнаёміцца і з другой, ужо сапраўднай выстаўкай мазаік Г. Храмцэвіч. На сценах былі тры творы, якія ўдалося пазычыць у знаёмых, у кабінетах калег спецыяльна для паказу нам.

Тут і кветкі, і афарміцельскія работы стэндаў для несэнных газет, пейзажы... Асабліваю ж цікавасць выклікалі работы «Лось у лесе» і «Зімовы пейзаж», выкананыя з зярнят прася.

Яшчэ доўга гутарым з Галінай Васільеўнай. Яна шчыра дзеліцца сакрэтамі свайго майстэрства. Запрашае прыехаць у інстытут праз год калі яна падрыхтуе яшчэ адну выстаўку.

Анатоль БАЖОК.

НА ЗДЫМКАХ: Г. ХРАМЦЭВІЧ; работы з зерня «Букет», «Зімовая ноч», «Бусел». Фота С. КОСАУСКАГА.

У ВАШУ КАЛЕКЦЫЮ НА МАРКАХ — БЕЛАРУСКІ ЖЫВАПІС

Міністэрства сувязі СССР выпусціла новую серыю марак, прысвечаную жывапісу Беларусі. На пяці мініяцюрах памерам 3,5×5 сантыметраў паказаны рэпрадукцыі чатырох мастацкага музея БССР у Мінску і аднаго палатна з Траццякоўскай галерэі ў Маскве. Новая серыя адкрываецца маркай з рэпрадукцыяй карціны І. Хруцкага «Партрэт жонкі з кветкамі і фруктамі», напісанай мастаком у 1838 годзе. На другой мініяцюры — пейзажны твор народнага мастака БССР і РСФСР В. Бялініцкага-Бірулі «Ранняя вясна», створаны ім у 1912 годзе. Трэцяя марка знаёміць філатэлістаў з творчасцю народнага мастака БССР Я. Зайцава, аўтара многіх карцін, прысвечаных гісторыі барацьбы за Савецкую ўладу, Вялікай Айчыннай вайне. Для рэпрадукцыі на марку выбрана слаўтае яго палатно «Юны партызан», створанае ім у суровым 1943 годзе. Апошняя мініяцюра са збору Дзяржаўнага мастацкага музея БССР знаёміць нас з творчасцю народнага мастака рэспублікі В. Цвіркі, які ўнёс прыкметны ўклад у развіццё сучаснага беларускага пейзажа. На марцы рэпрадуцыравана яго работа «Збожжа ўбрана», створаная мастаком у 1972 годзе.

Карціна народнага мастака СССР і БССР, правадзейнага члена Акадэміі мастацтваў СССР М. Савіцкага «Партызанская мадонна» напісана ў 1967 годзе. Яна з'яўляецца ўласнасцю Дзяржаўнай Траццякоўскай галерэі. Гэта вядомае палатно паказана на адной з марак новай серыі мініячюр пра беларускі жывапіс. У дзень выхаду марак было прыменена спецыяльнае гашэнне «Першы дзень» і выпушчаны спецыяльныя канверты.

Аформіў маркі мастак Іван Мартынаў, каларыстыка дыяпазітывы падрыхтаваў Аляксандр Рязанцаў.

Л. КОЛАСАУ.

АДБЫЎСЯ паўторны матч адной васьмай фіналу розыгрышу Кубка еўрапейскіх чэмпіёнаў паміж футбалістамі мінскага «Дынама» і венгерскай камандай «Раба» ЭТО. Сустрэча завяршылася з лікам 3:1 на карысць беларускіх спартсменаў.

Як і ў першым матчы зноў вызначыўся Віктар Сокал. Ён забіў два мячы. Яшчэ адзін гол у вароты венгерскай каманды забіў Георгій Кандрацэў.

Дынамаўцы Мінска выйшлі ў чвэрцьфінал.

НА КОННАСПАРТЫЎНАЙ базе ў Маскве прайшлі спаборніцтвы канкурыстаў на Кубак СССР.

Беларускі коннік І. Пяршай заняў другое месца.

ПАМЯЦІ 68 маракоў-дэсантнікаў, Герояў Савецкага Саюза, быў прысвечаны ўсеаюны турнір баксёраў, што прайшоў у Нікалаеве.

З беларускіх спартсменаў найбольш удала выступілі Лявонцій Малыгін, які заняў першае месца, і Аляксандр Стрыжак — атрымаў бронзавы медаль.

ДВУХТЫСЯЧАГО ДДЗ Ю ўзбекскай сталіцы быў прысвечаны турнір жанчын па міжнародных шашках «Ташкенцкія зоры».

Выдатна па ім выступіла мінчанка Зоя Садоўская. Яна яшчэ за два туры да канца

СПОРТ

спаборніцтваў забяспечыла сабе перамогу. Семнаццацігадовая школьніца набрала 11,5 ачка з 13.

Усеаюны турнір «Ташкенцкія зоры» стане традыцыйным.

У ГРОДНА прайшоў чэмпіянат СССР ДСТ «Буравеснік» па класічнай барацьбе.

На ліку беларускіх спартсменаў тры залатыя медалі — у К. Маджыдава, В. Лукаценкі і А. Федарэнкі.

ДВАЦАЦЬ ТРЫ сусветныя, больш за пяцьдзсят нацыянальных рэкордаў — такі вынік першынства планеты па цяжкай атлетыцы, што прайшло ў Маскве.

Галоўная барацьба за каманднае першынство разгарнулася паміж зборнымі СССР і Балгарыі. Перамаглі асілкі Савецкага Саюза. На іх ліку шаснаццаць залатых, трынаццаць сярэбраных і адзін бронзавы медаль.

У самай цяжкай вагавай катэгорыі ў асабістым заліку два спартсманы — украінец Анатоль Пісарэнка і Аляксандр Курловіч з Гродна набралі па 450 кілаграмаў. Але пераможцам прызнаны А. Пісарэнка, які на 400 грамаў лягчэйшы за беларускага атлета.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.